

Välkommen till

Nyhetsbrev nr 3-2017

från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget



Potatisodling. Det blir mycket om potatishistoria i detta Nyhetsbrev.

Varför bild om potatisodling - nu?

Varför en bild med anknytning till potatisodling i Bjäre redan nu?

Svaret får du lite senare i brevet. Det blir t.o.m. mycket om potatis. Även potatisen har en historia. Mycket längre och mer invecklad än vad jag kunde föreställa mig när jag "som barn skalade mina första potatisar..."

Först dock ett annat ämne.

Ett ämne som känns särskilt aktuellt för mig just nu:

NÄRA HAVET..trivs jag bäst. Min nästa bok.

Som jag skrev i förra brevet närmar sig min "nedkomst" med stormsteg.

Många tycks trivas...NÄRA HAVET

I förra brevet tipsade jag läsarna om att den som vill säkra ett ex. av min kommande bok "NÄRA HAVET..trivs jag bäst" bör göra en förhandsbeställning redan nu. Bakgrunden till uppmaningen är mina erfarenheter från min senaste bok. Den såldes slut på några veckor. När läsare av Nyhetsbrevet beställde blev det nödvändigt att lämna det tråkiga beskedet SLUTSÅLD. Det kändes inte bra.

Efter tidigare uppmaning att beställa i förväg blev det rusning. Listan är redan lång. Det ger anledning att återkomma: Vill du säkra ett ex. Beställ!!

Mellan hägg och syren

Om allt går enligt planerna utkommer boken "mellan hägg och syren". Dock under förutsättning att skomakarens "hägg och syren" inte blir försenade av väderleken. Bokutgivningen sker nämligen i mitten av maj. En tid på året då bjärehalvöns stränder lockar särskilt mycket.

Boklådan

Boktitel	Ord.pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis...	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld*	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg genom Bjäres historia	330	140
På räls över Hallandsås	Slutsåld	

* Några få ex. (3) av Bilder av ett sekel... har krupit fram ur gömmorna. Går att beställa.

Därmed över till huvudrollsinnehavaren i detta Nyhetsbrev



Redo för sättning

Tillfälligheter (?) har gjort att jag – trots att jag förvisso inte är potatisodlare – har halkat in på ämnet potatis gång på gång under de senaste 20 åren. För min del började det i början på 1990-talet. Jag var turistchef i kommunen då och hade till uppgift att utveckla marknadsföringen av bjärehalvön. Jag ville försöka ta mig förbi de traditionella - som jag tyckte – lite ytliga greppen som förekom runt om i Sverige när det gällde marknadsföring av en destination. Sökte nya grepp om vad som känns äkta och typiskt för Bjäre.

Det kom fram flera svar. Ett av dessa var den tidiga potatisen!! Redan då var Bjäre känt i Sverige som ett ledande potatisdistrikt.

Det var inte svårt att hitta förebilder

runt om i Europa. Orter som Alkmar och Keykenhof i Holland hade med lökväxternas hjälp lyckats göra våren i Holland till ett attraktivt resmål. Parma hade sin ost. Lybeck sin marsipan, Rhendalen sitt vin. Så kunde uppräkningsgöran göras lång.

Varför skulle inte potatis kunna lanseras som en typ-produkt för Bjäre?!. De blommande potatisfälten. Skön försommar med nypotatis, sill gräslök och allt det övriga. Allt avnjutet i skön bjäremiljö i försommartid. Det var alla dessa olika delar i konceptet som skulle utgöra BILDEN av BJÄRE.

Det kunde bli ännu en angenäm association - vid sidan om halvöns många redan kända attraktioner - naturen, närheten till havet, tennis, golf och mycket annat.

Odlarna hakade på

Som gammal bjärebo har jag många nära bekanta bland potatisodlarna. Ungdomskamrater, lagkamrater i fotbollslaget, f.d. elever i bjäreskolor där jag varit lärare. o.s.v. Samarbetet mellan odlarna och Båstad Turism växte fram på ett naturligt sätt. Det blev åtskilliga träffar med odlarna. Bl.a. med Bertil Gunnarsson, bjärebo och odlare och tillika bas över det skånska LRF-distriktet.

Samarbetet tog sig flera konkreta uttryck. Ett sådant var Pärans dag. Det arrangerade vi första gången 1992.

Ett annat var när vi medverkade vid potatisfestivalen i den store potatis-ikonen Jonas Alströmers hemstad – Alingsås.

Jag tog kontakt med min kollega i Alingsås – turistchefen där. Det visade sig att hon lystrade till efternamnet Alströmer!! Inte bara det: Hon är i rakt nedstigande led ättling till Jonas Alströmer –han som anses vara den som lärde svenska folket att äta potatis.

Potatisfestival i dagarna tre i Jonas Alströmers stad

I Alingsås fick vi tillfälle att vid deras stora folkfest – Potatisfestivalen som pågick i dagarna tre - marknadsföra såväl bjärehalvön som resmål som bjärepotatis som festmål. Vi fick en betydande medial uppmärksamhet. Så fick västgötarna lära sig, att begreppen Bjäre och tidig potatis hör ihop.

Även potatisen har en historia.

Dessutom: en lång och spännande historia. För att hitta "rötterna" måste vi gå ca 7000 år tillbaka i tiden. Till Sydamerika.

De första potatisarna var giftiga!! Men: Indianerna hade sett, hur vilda lamadjur hade lärt sig att äta dessa giftiga saker: Innan de börjar äta potatis, tar de några tuggor lera!!.

Undersökningar har visat, att denna lera innehåller ämnen som neutraliserar giftet i potatisen.

Med tiden lärde människan sig dock att genom förädling av potatisväxten få fram sorter som inte var giftiga.

Vägen till Europa.

I början av 1500-talet blev Amerika "upptäckt" – igen !!!(Leif Eriksson hade ju varit där långt tidigare...). Det dröjde dock till 1570, innan den första skeppslasten med potatis från Sydamerika nådde Europa.

Bland europeerna var dock intresset för detta nya livsmedel inte stort. Potatis var ju något som hade sin hemvist i jorden – djävulens hemvist.

Varningar kom från flera håll. En schweizisk botaniker hävdade, att potatis som föda kunde leda till spetälska och otyglad sexualdrift.

Stopp vid engelska hovet.

Försök att införa potatis som del på matbordet i kungliga slottet i England blev ett bakslag. Orsaken var att de kungliga kockarna inte hade läst på läxan ordentligt. De tillagade bladen på växten i stället för rotknölnarna....!!!

Linne försökte övertyga svenskarna

Det här påminner mig om att jag för länge sedan skrivit om hur Carl von Linne på sin tid försökte lära svenska folk att äta potatis. Det gick inte särskilt bra. Då kom Linne på en ide, som han tyckte var genial. Man kastade ut potatis till svinen på en gård. Nu skulle folket på gården se, hur svinen glupskt kastade sig över potatisen.

Vad hände? Ingenting.

"De stygga svinen ville inte ens smaka på "jordäpplena", klagade Linné.

Pomme de terre

Det där med jordäpple får min tanke att flyga vidare. I Tyskland talade man om erdapfel. I Holland aardappel. I Frankrike Pomme de terre.

Så lurades fransmännen

Lignes knep för att lura svenskarna att äta potatis har en motsvarighet i Frankrike. Där var det lika trögt med potatisintresset som i Sverige (och flera andra länder...) Här var det Antoine Parmentier, som tog listen till hjälp. Han inköpte jord av dålig kvalitet och satte potatis där. Sedan placerade han ut vakter kring potatisåkern.

Nyfikenheten bland ortsborna steg alltmer. Vad var det för värdefullt som odlades och som måste bevakas?

Vakterna hade order att hålla nyfikna borta. Samtidigt hade de fått order om att ta emot mutor och "titta bort" när de nyfikna gav sig in i odlingen och började stjäla potatis.

Snart var potatisen spridd i Frankrike.....

Potatis blev räddningen.

Under 1600- och 1700-talet blev Europa en härjad kontinent. Pesten slog till. Länderna låg i krig med varandra. Härarna som drog fram över landsbygden plundrade förråden hos lantbrukarna.

I många områden blev potatisen räddningen. Den kunde ligga gömd i marken till dess att den skulle ätas.

Sverige och Jonas Alströmer

Så kan vi sluta cirkeln och återvända till Sverige och Jonas Alströmer. Under 1720-talet började han odla potatis i blygsam skala. I sin ambition att lära svenska folket att tycka om potatis var han mindre blygsam. Han arbetade energiskt med hjälp av den tidens möjlighet att nå ut till folkmassorna. Med engelska språket som förebild införde han det svenska ordet potatis.

Folkets skeptiska inställning till potatis gjorde dock, att det blev först på 1800-talet som potatisen "slog igenom" som en viktig del i måltiden.

Skalbaggen jagade irländarna bort från sitt land

Under 1800-talet drabbades Irland av hungersnöd. Många dog av svält. Det anges att bortåt hälften av invånarna endast hade potatis att äta. 1845 drabbades landets potatisplantor av svamp. Potatisarna på fälten ruttnade. Hungersnöd i landet. 1,5 miljoner irländare emigrerade – de flesta till USA.

Coloradobaggen vapen under 1900-talet,

1950 drabbades många potatisodlare i dåvarande östtyskland av väldiga angrepp av coloradoskalbaggen. De östtyska myndigheterna – och medierna – konstaterade snabbt, att det var amerikanerna som från flygplan hade spritt ut baggarna över DDR. I det sammanhanget kunde man erinra sig – och allmänheten! – att tyskarna under 2:a världskriget hade haft tankar åt samma håll. Under 1943 födde tyskarna upp coloradobaggar som skulle "bombfällas" över Storbritannien med syfte att utlösa hungersnöd.

Som synes

har även en så vardaglig tingest som potatisen en intressant historia. Ändå har jag här bara skrapat lite på ytan. Jag har inte ens sneplat åt Google.

Du har förmodligen ytterligare notiser som kan sättas in i vår potatis-historiebok. Skriv några rader. Kanske något för kommande Nyhetsbrev?

500 år efter Martin Luther

I dagarna har det firats 500-årsjubileum av Martin Luther och hans reformationsinsats.

Dert var då, 1517, som prästen, professorn mm tog med sig hammare och spik och pappersarken där hans skrivit ner sina 95 teser, gick till slottskyrkan i Wittenberg och spikade upp sina pappersark med teserna på slottskyrkoporten.

Teserna var en svidande vidräkning med, som han tyckte, avarterna i den katolska kyrkan vid den tiden. Bl.a. den s.k avlatshandeln, dvs att människorna kunde få syndernas förlåtelse genom att köpa avlatsbrev. Den handeln gav kyrkan mycket pengar. Det var ju också meningen.

Martin Luthers läror anammades av bl.a. den tidens världsliga härskare. Gustav Vasa i Sverige tyckte ju att denna lära var toppen. Den gav honom möjlighet att driva in åtskilligt av de förmögenheter som kyrkan skaffat sig.

Som så många andra härskare satte han inte gränser för sig själv. När han började plocka in även kyrkklockorna blev det protester....

De 95 teserna på slottskyrkoporten

kom att få genomgripande konsekvenser i stora delar av Europa. Det är ingen överdrift att påstå att de bidrog till att ge de världsliga härskarna de argument de behövde för att "sätta Europa i brand". Bl.a. det 30-åriga kriget. Under alla dessa år av krig mellan katolska och protestantiska härar utkämpades många slag. Till rutinerna hörde, att före varje slag ställdes de båda härarna upp – på respektive sida – för korum. Innebörd: Varje sida bad till Gud om hjälp till framgång i det förestående slaget. Egentliga Innebörden i bönen: att kunna döda så många soldater som möjligt i fiendehärens...!!

Det var samma Gud man tillbad...!!!. Krigets vansinne....!!!

Luther var inte den förste

Bilden av Martin Luther som reformationens arkitekt och byggmästare har vi ju fått från våra skolböcker och lektioner i historia. Nu vet vi från omfattande forskning, att Luther var långt ifrån den förste, som förde fram dessa kritiska tankar om den katolska kyrkan. Flera hade kommit före. De hade berett marken. De hade både plöjt och harvat. Luther kunde nu så. Fröna grodde snabbt. En löpeld gick över Europa.

Spegesill till Martin Luther.

Martin Luther finns med t.o.m i min kommande bok- **NÄRA HAVET..trivs jag bäst!** Det handlar om spegesill....

Vad nu? Spegesill och Martin Luther???

Förklaringen får jag inte plats till här i Nyhetsbrevet. Hav tålmod. Den kommer i boken...

Bilden vittnar om ett ögonblick av stolthet

I mitt bildarkiv finns en bild från mitten av 1950-talet. Bilden visar en grupp med några mycket stolta kommunpolitiker i dåvarande V. Bjäre kommun. Kommunen hade bildats bara några år tidigare genom sammanläggning av de tidigare kommunerna V. Karup, Hov och Torekov. Nu står de här herrarna framför den nya kommunens stolthet – det nybyggda Bjärehemmet. Ett hem för de av kommunens äldre invånare som inte kunde bo kvar i dert egna hemmet. Stolthet lyser också i ögonen på herrarna på bilden (För det vara bara herrar....)

Jag känner igen flera av dessa ledande politiker från den tiden: Alexander Jönsson, som kom från Ramsjöstrand, Ingvar Johansson, V. Karup, Emil Schönbeck, Slättaröd, Gunnar Söderman, Glimminge, Bertil Stefansson, Torekov, Åke Johansson, Torekov samt kommunalkamrer Torsten Uggmark, kommunens enda tjänsteman.

De här personerna är med rätta stolta över vad de, dvs kommunen, åstadkommit: Ett modernt, välutrustat hem för kommunens äldre. Nu kunde det gamla ålderdomshemmet (fattighuset) förpassas till historien. Ingen skulle sakna det.

Vad händer nu?

Under den senaste tiden har jag förstått att detta Bjärehem nu är i fara. Krafter verkar för att avveckla det. Tillhörande servicelägenheter har redan rivits. Nu står även den övriga delen av byggnaderna på tur att upphöra att tjäna äldrevården i kommunen. Vad är det som har lett fram till detta??

Ett nyhetsbrev räcker inte för att redogöra för denna beklagliga utveckling, som har lett fram till dagens situation. Jag har dock mina tankar om alltför många icke-beslut. Dessutom har jag tanken om att Bjärehemmet behövs för sin nuvarande roll.

Nu ser jag i "Bladet" att en lokal intressegrupp står beredd att göra en insats för att åtminstone byggnaderna skall få leva kvar. Gruppen är beredd att ta över.

Jag vet ingenting om denna grupp. Inte ens vad gruppen avser att göra med byggnaderna. Ändå känns det som att jag vill önska gruppen lycka till. Om det nu kommer att visa sig, att Bjärehemmet inte kan fortsätta att tjäna kommunens äldre, är det angeläget att V. Karup som ort åtminstone får den injektion, som någon form av verksamhet i byggnaderna kan innebära.

Till dig som är ny

läsare av mina Nyhetsbrev: Tidigare brev hittar du på min hemsida www.bjareforlaget.com. Sök under rubriken "Som jag ser det".

Om någon i din bekantskapskrets är intresserad av Nyhetsbrevet – Tipsa gärna. Ett litet mejl till mig är allt som behövs.

Vänligen

Kalle

Bjäreförlaget - Hallavaravägen 102 - 269 91 Båstad - kalle@bjarenet.com - Tel. 0431-365332